

BASINA YANSIMALARIYLA “1952 AMATÖRLÜK OLAYI”*

Selami ÖZSOY**

ÖZET

Günümüzde bir meslek haline gelen sporculuğun amatörlük ve profesyonellik sınırları belirsiz hale gelmiş durumdadır. Pek çok spor dalında, yasal olarak amatör görünen bazı sporcuların, toplumda kazancı yüksek kabul edilen meslek sahiplerinden daha fazla gelir elde ettiği bilinmektedir. Baron Pierre de Coubertin’in “amatörlük” temeli üzerine kurduğu Modern Olimpiyat Oyunları’na, 1896’dan bugüne geçen bir yüzyılı aşkın süre içinde dünyanın geçirdiği siyasi ve iktisadi değişimden etkilenerek “gizli profesyonellik” hâkim olmuştur. 1912 Stockholm Olimpiyatları’nda kazandığı, madalyaları bir dönem para karşılığında beyzbol oynadığı için geri alınan atlet Jim Thorpe’a uygulanan katı “amatörlük”, 1992 Barcelona Olimpiyatları’nda Amerika Birleşik Devletleri’nin basketbolda NBA oyuncularından oluşan “Rüya Takımı”yla temsil edilmesiyle yerini “gizli olmayan profesyonelliğe” bırakmıştır.

Bu araştırmada olimpiyatlardaki amatörlük kavramı, Türkiye’de 1948 Londra Olimpiyatları’nda kazandıkları madalyaların ardından kendilerine sunulan ödülleri kabul ettikleri gerekçesiyle Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi tarafından amatörlükleri onaylanmayan güreşçiler Yaşar Doğu, Gazanfer Bilge, Nasuh Akar ve Halil Kaya ile atlet Ruhi Sarıalp hakkında alınan karar bağlamında değerlendirilmiştir. Bu sporcuların 1952 Helsinki Olimpiyatları’na katılmamalarına neden olan bu karar, amatörlük kavramının günden güne değiştiği Modern Olimpiyat Oyunları’nda, hala devam eden bir tartışma konusu olarak tarihteki yerini almıştır.

Araştırmada 1948 Londra ve 1952 Helsinki Olimpiyatları dönemindeki Akşam, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet ve Vatan gazetelerinde yayınlanan haber ve yorumlar taranmıştır. Haber ve yorumlardan alıntılar yapılarak yaşanan gelişmeler kronolojik olarak anlatılmıştır.

Sonuç olarak Londra Olimpiyatları’nın ardından gazetelerde sporculara ödüller verilirken amatörlük kuralının zedelenmemesi için sıkça uyarılar yapıldığı görülmüştür. 1952 Helsinki Olimpiyatları öncesinde Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’nin aldığı karar, gazetelerdeki haber ve yorumlarda sert bir şekilde eleştirilmiştir. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’nin Helsinki Olimpiyat Oyunları öncesinde aldığı karar, sonraki süreçte çok tartışılmış, aradan geçen 50 yılda olimpiyatlarda amatörlük anlayışının değişmesiyle dayanağını büyük ölçüde kaybetmiştir.

Anahtar Kelimeler: Olimpiyatlar, amatörlük, basın.

* Bu makale, Uluslararası Herkes İçin Spor ve Spor Turizmi Kongresi’nde (5-8 Kasım 2009, Antalya) bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Basına Yansımalarıyla “1952 Amatörlük Olayı”

“1952 Amateurism Event” With its Reflections on the Press

ABSTRACT

Sportsmanship, a profession in today’s world, has its amateurism and professionalism lines intertwined. Sportsmen legally seen as amateurs in many sports fields are known to earn more than the professionals accepted to be in the high earning range. “Secret amateurism” dominates the Modern Olympics Games established by Baron Pierre de Coubertin on the foundations of amateurism as a result of the effects of political and economic change undergone in the world in the last century. Strict “amateurism” applied to athlete Jim Thorpe by taking back his 1912 Stockholm Olympics medals due to his playing baseball in return for money has left its place to “non secret professionalism” by representing USA in 1992 Barcelona Olympics in basketball with the Dream Team formed by NBA players.

The study investigates the concept of amateurism in Olympics in the context of the decision taken for wrestlers Yaşar Doğu, Gazanfer Bilge, Nasuh Akar and Halil Kaya and athlete Ruhi Sarialp whose amateur status were not approved by the Turkish National Olympics Committee since the above mentioned sportsmen had accepted presents in 1948 London Olympics after they earned medals. That decision which resulted in nonparticipation of Turkish sportsmen in 1952 Helsinki Olympics is embedded in history as a still discussed issue in Modern Olympics where the concept of amateurism changes day to day.

The study reviewed the news and comments published in newspapers Akşam, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet and Vatan in the period of 1948 London and 1952 Helsinki Olympics. The changes were given chronologically through citations from the news and comments.

According to the results, papers published that sportsmen were often given warnings about not to damaging the amateurism rule while they were presented with awards. The decision taken by the Turkish National Olympics Committee prior to 1952 Helsinki Olympics were criticized harshly in the news and comments published in those newspapers. The decision taken by the Turkish National Olympics Committee prior to 1952 Helsinki Olympics was discussed considerably during and after the games. It can be argued that this decision has lost its rationale by the changes in the concept of amateurism in Olympics in the 50 years that passed by.

Key Words: Olympics, amateurism, press.

1. GİRİŞ

Amatör, “bir işi para kazanmak için değil, yalnız zevki için yapan, hevesli, meraklı kimse” anlamına gelmektedir ve kullanım olarak “profesyonel” kavramının karşıtıdır. Profesyonel ise “bir işi kazanç sağlamak amacıyla yapan kimse” olarak tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük, 1988: 62 ve 1200). Bu tanımlardan hareketle, spor alanındaki amatörler için de “Sportif bir faaliyeti maddi çıkar beklemezsizin, hevesinden ötürü veya zevk için yapan, hevesli – meraklı kişiler” tanımına ulaşılabilir (Öztürk, 1998: 112). Yapılan işten maddi çıkar sağlanması noktasında farklılaşan amatörlük ve profesyonellik kavramları spor alanında uygulamalardan dolayı birbirine yaklaşmış, karışmış, “gizli profesyonellik” gibi kavramları doğurmuştur.

Selami ÖZSOY

Fransızca “amateur” sözcüğünden dilimize aktarılan “amatör” kavramı, Latince’deki “amare”, yani "sevmek" fiilinden kaynaklanmaktadır. Antik olimpiyat oyunlarında şampiyon olan sporcu sadece bir yabancı zeytin dalı ile ödüllendirilmekteydi. Amatör kelimesinin bilinmediği Eski Yunan’da atletler sadece kazanmak için yarışarlardı. Zira eski Yunanca’da “athletes” sözcüğü, “bir ödül karşılığı yarışan kişi” anlamına gelmekteydi (Koryürek, 2003). Yarıştıkları için para ödülü alanlar, spor öğretmenleri ve daha önce profesyonellere karşı yarışmış olanlar, amatör sporcu sayılmıyor ve olimpiyatlara katılmalarına izin verilmiyordu.

Dünyanın en büyük spor organizasyonu olan Modern Olimpiyatlar, Fransız Baron Pierre de Coubertin tarafından “amatörlük” felsefesiyle başlatılmıştır. Ancak rekabet ve başarıya ulaşmak için gereken harcamaların artması nedeniyle, sporcular amatörlüklerini koruyamaz hale gelmiştir. Spor yaparken gelir elde eden veya verilen ödülleri kabul eden bazı sporcuların kazandıkları başarılar geçersiz sayılmış, elde ettikleri madalyalar da geri alınmıştır.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin (IOC) Olimpiyatların ilk dönemindeki tutucu amatörlük anlayışı, günümüzde zorunlu bir dönüşüme uğramıştır. IOC’nin bugünkü anlayışına göre, uygun görülen bazı gelirler, araç gereç vb. kamp ve müsabaka sırasında ikamet, beslenme, ulaşım, spor malzemesi, tesislerden faydalanma, antrenman ve sağlık hizmetleri, geleneksel oyun ve yarışmalarda para ve mal şeklindeki ödüllerle sınırlı masraflar karşılığı alınan para ve mallar amatörlüğü etkilememektedir. Ancak amatör statüsündeki sporcuların çeşitli yollarla bu sınırları aşan gelirler elde ettiği ve “gizli profesyonellik” yaşadığı bilinmektedir.

Gizli profesyonellik uygulamasının en sık yaşandığı spor dalı, futbol olmuştur. Fişek’e göre Türkiye’de Osmanlı’dan bu yana var olan gizli profesyonellik, 1951 yılında yasallaştırılmış, mahalli futbol ligleri, profesyonel içerikte düzenlenir olmuştur. Futbol Federasyonu, 1951 yılında aldığı bir kararla futbolda var olagelen profesyonelliği resmen kabul ederek, 1951-1952 futbol sezonunda İstanbul, Ankara ve İzmir’de mahalli olarak örgütlenen üç ayrı profesyonel futbol ligini oluşturmuştur (Fişek, 1985: 144).

Spor tarihinde profesyonellik-amatörlük ayrımında zaman zaman sporculara yönelik yaptırımlar söz konusu olmuştur. Olimpiyat tarihinde, amatörlük konusunda yaşanan ilk yaptırımlardan biri Jim Thorpe olayıdır. 1912 yılında Stokholm’de yapılan 5. Olimpiyat Oyunları’nda Kızılderili kökenli bir ABD’li olan Jim Thorpe, olimpiyatlarda ilk kez programa alınan pentatlon ve dekatlonda altın madalya kazanmıştı. Aradan bir yıl geçtikten sonra ülkesinde bir

Basına Yansımalarıyla “1952 Amatörlük Olayı”

gazetede Thorpe’un daha önceden yarı profesyonel olarak beyzbol oynadığının yazılması üzerine ABD’li spor yöneticileri Thorpe’un madalyalarını elinden alarak Uluslararası Olimpiyat Komitesi’ne geri göndermiştir. Olimpiyatları yönetenleri protesto etmek için Thorpe’un arkasından dekatlonda ve pentatlonda ikincilik madalyası alan İsveçli Hugo Weislander ile Norveçli Ferdinan Bie, IOC tarafından kendilerine gönderilen Olimpiyat altın madalyalarını kabul etmemişlerdir (Koryürek, 2003). Jim Thorpe’un ölümünden 30 yıl sonra 1983 yılında Amerikan Milli Olimpiyat Komitesi, Jim Thorpe’un amatörlüğünü tanımıştır. Thorpe’un kazandığı madalyalar yıllar sonra çocuklarına teslim edilmiştir.

Türkiye’de amatörlükle ilgili en bilinen yaptırım, 1948 Londra Olimpiyatları’nda Türkiye’ye madalya kazandıran sporcuların yaşadığı olaydır. 1948 Londra Olimpiyatları'nda Türk spor tarihinin önemli bir başarı elde eden güreşçiler Yaşar Doğu, Gazanfer Bilge, Nasuh Akar ve Halil Kaya ile atlet Ruhi Sarıalp, olimpiyatlardan sonra yardım aldıkları gerekçesiyle 1952 Helsinki Olimpiyatları'na katılamamıştır. Bu çalışmada, “1952 Amatörlük Olayı” adı verilen bu olayın gelişmeleri, dönemin gazeteleri taranarak incelenmiştir.

2. YÖNTEM

Araştırmada belge tarama yöntemi kullanılmıştır. İkincil kaynak taramasıyla yapılan bu çalışmada olimpiyatlarla ilgili literatür gözden geçirilmiş, 1948 Londra ve 1952 Helsinki Olimpiyatları döneminde Akşam, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet ve Vatan gazetelerinde yayınlanan haber ve yorumlar taranarak kronolojik olarak değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

Türk spor tarihinin en başarılı olimpiyatlarından biri olan 1948 Londra Olimpiyatları’nda Türk Milli Takımının 6 altın, 4 gümüş ve 2 bronz madalya birden kazanması, 2. Dünya Savaşı’nın ardından tüm ulusu sevince boğmuş, kurum ve kuruluşlar şampiyon güreşçileri ödüllendirme yarışına girmiştir.

Londra Olimpiyatları’nın ardından gazetelerde, Türk sporcularının elde ettiği başarılarından dolayı ödüllendirilmesi gerektiği konusunda yayınlar yapılmıştır. Yabancı sporcuların maddi durumlarının Türk sporcularından çok daha iyi olduğuna dikkat çeken gazeteler, başarılı sporcuların para ödülü ve evle ödüllendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır (Vatan, 10 Ağustos 1948, s.8; Akşam, 13 Ağustos 1948, , s.1).

Hürriyet gazetesindeki,

“Güreşçilerimiz taltif edilmelidir” başlıklı yazıda sporculara ödül verilmesi gerektiğini teklif edilirken, amatörlük kuralına dikkat çekilmiştir: “Onları, kazandıkları muvaffakiyetin ehemmiyeti ile mütenasip bir tarzda taltif etmemiz lazımdır. Güreşçilerimiz amatördür. Onlara nakdi mükâfat veremeyiz. Fakat kendilerine Türk milletinin yapacağı çok şeyler vardır” (Hürriyet, 13 Ağustos 1948, s.1).

Güreşçilerin ödüllendirilmesi gerektiğiyle ilgili haberler gazetelerde yer alırken amatörlüklerinin bozulması ile ilgili kaygılar da dile getirilmiştir..

Cumhuriyet yazarı Eşref Şefik, “güreşçilere verilecek evler meselesinde çok dikkatli davranmalıyız” başlığıyla yazdığı yazıda daha önceki olimpiyatlarda yaşanan amatörlük ihlallerini örnek göstererek, güreşçilere verilecek ödüller konusunda hassas davranılması gerektiğine dikkat çekmiştir:

“Kim istemez, O çocukların kazandıkları şeref ve şöhretle mütenasip bir hayat sürmelerini? Fakat onlara iyilik edelim derken kendilerinin aynı zamanda beynelmilel dünyanın bu husustaki telakkilerini kollamak mecburiyetinde olduğumuzu da hatırlamalıyız. Böyle teberrularla mal sahibi edilenler için, olimpiyat ruhunun asaletini çok müteassıb nazariyelerle müdafaa edenler, asgari olarak “muvazzaf amatörler” tabirini kullanıyorlar. Kış olimpiyatlarında artistik patinaj dünya birinciliğini kazanmış olan Barbara Ann Scott’un başından geçenleri dikkate almalıyız. O güzel Kanadalı kız, Amerika’yı temsilen kış olimpiyatına gelirken, mektep arkadaşları kendisine bir küçük otomobil hediye etmişlerdi.

Basına Yansımalarıyla “1952 Amatörlük Olayı”

Amerikan Olimpiyat Komitesi Başkanı, Avery Brandage hemen harekete geçerek, kıza sert bir ihtarda bulundu. Velev arkadaşları tarafından hediye verilmiş bir otomobil hatırası ile Amerika’yı amatörce temsil edemeyeceğini, aksi takdirde kendisini boykot edeceğini ilan etti. Amerikan kıızı da hediye otomobili iadeye mecbur kaldı.” (Cumhuriyet, 14 Ağustos 1948, s.4).

Vatan gazetesi, konuyla ilgili bir haberinde amatörlük uyarısı yapıyordu: “Bu kahraman Türk çocuklarına karşı büyük zaferler kazandırmaları dolayısıyla bir çok borçlarımız var. Alkış, takdir karın doyurmaz. Onun içindir ki, bu çocukları amatörlüklerine halel gelmeyecek şekilde mükafatlandırmak zorundayız” (Vatan, 22 Ağustos 1948, s.8).

Gazetelerdeki uyarılara rağmen devlet ve kuruluşlar, 1948 Londra Olimpiyat Oyunlarında kazanılan madalyaların heyecanı içinde şampiyonlara ve madalya kazananlara para ödülü dağıtılmıştır. Sporcuları Koruma Derneği aracılığıyla şampiyon sporculara 25'er bin lira armağan edilmiştir.

TMOK Amatörlükleri Onaylamadı

Bir ülkeden olimpiyat oyunlarına katılacak sporcuların onayları, o ülkedeki milli olimpiyat komiteleri tarafından yapılmaktadır. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, 1952 yılında Helsinki’de yapılacak olan Olimpiyat Oyunları öncesinde sporcuların amatörlük fişlerini Uluslararası Olimpiyat Komitesi’ne göndermek üzere incelerken sürpriz bir gelişme olur. Komite, 1948 Londra Olimpiyatları’nın altın madalyalı güreşçileri; Nasuh Akar, Gazanfer Bilge, Halil Kaya ve Yaşar Doğu ile bronz madalyalı Ruhi Sarıalp’in evrakını amatör olmadıkları gerekçesiyle geri çevirir. Neden olarak da, 1948 Londra Olimpiyat Oyunları’ndan sonra bu sporcuların para ile ödüllendirilmeleri ve onların da bunu kabul etmeleri gösterilir. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi amatör olarak tanınmayan bu sporcuların kafileden çıkarılmaları gerektiğini de Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’ne bildirir.

Bunun arkasından, dönemin Beden Terbiyesi Genel Müdür Vekili Mehmet Arkan şu açıklamayı yapmıştır: "Bahis konusu güreşçilerimizin Sporcuları Koruma Derneği'nden para aldıkları belirlenmiştir. Amatörlük talimatına göre, hangi suretle olursa olsun, para aldıkları belirlenenler amatörlük vasıflarını kaybederler. Olimpiyat nizamnamesi de amatör olmayanların oyunlara katılmalarına manidir. Bunun için adı geçen sporcular takımdan çıkarılmışlar ve durum kendilerine tebliğ edilmiştir" (Atabeyoğlu, 1997: 88).

Ortaya çıkan durum, Helsinki Olimpiyatları'na geniş yer ayıran gazetelerde, farklı açılardan değerlendirilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi adına Helsinki'de olimpiyatları takip eden Sulhi Garan, konuyu ele aldığı yazısında şampiyon sporculara para ödülü verilmesinin amatörlüklerini bozduğunu ifade etmektedir:

"Pehlivanlarımızın dünya çapındaki başarıları üzerine Sporcuları Koruma Derneği, cihan şampiyonu olan sporcularımıza yirmi beşer bin lira hediye etmek suretiyle güzel bir jest yapmıştı. Beynelmîlel Güreş Federasyonu mevzuatı ve olimpiyat kurallarına göre bir amatör sporcu ancak 100 liraya kadar olan bir hediyeyi kabul edebilir. Daha fazla değerde olursa bu hediye ülkenin federasyonun müzesinde saklanması gerekirdi. Güreşçiler 4 sene önce sahip oldukları bu paraları taviz karşılığı olarak ailelerine terk etmek istememekte, diğer taraftan da Sporcuları Koruma Derneği bu hibeleri kayıtlarına resmen geçirdiği için bunlar üzerinde yeniden bir değişiklik yapamamaktadır. Bu hususta malumatlarına müracaat ettiğimiz selahiyet sahibi zevat, -Eğer sporcuları bu şartlar altında olimpiyata götürürsek, çok müşkül bir durumda kalırız ve Olimpiyat organizasyon komitesi, dünya gazetelerini önümüze sererek, bizi mahcup bir vaziyete sokabilir demektedirler." (Cumhuriyet, 3 Temmuz 1952).

Basına Yansımalarıyla "1952 Amatörlük Olayı"

Milliyet Gazetesi'nde yer alan "4 güreşçimizin ihracı büyük bir teessür uyandırdı" başlıklı haberde "Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Emirgan güreş kampına gönderdiği tamim, efkârı umumiye üzerinde bomba tesiri yaptı" ifadesi kullanılmıştır (Milliyet, 5 Temmuz 1952, s.1).

Hürriyet Gazetesi, konuyla ilgili haberleri verirken, kullandığı başlıklarda Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin aldığı kararı onaylamadığını açıkça vurgulamıştır. Hürriyet Gazetesi'nde "Dört şampiyonumuz hakkındaki karar, derin bir infial yarattı" başlığı altında şu ifadeler yer verilmiştir: "Olimpiyatlara iştirakimizin arifesinde verilen bu yersiz karar, sporla alakadar olsun olmasın bütün memleketi derin bir şekilde alakadar etmiş ve dün birçok okuyucularımız haberin doğru olup olmadığını telgraf, telefon ve bizzat matbaamıza gelerek sorup öğrenmek istemişlerdir. Helsinki olimpiyatlarına hazırlanmakta olan bu tecrübeli ve dünya çapındaki güreşçilerimizin olimpiyatlarda derece alacağımızı bildiğimiz bir spor sahasında memleketi temsilden mahrum bırakılmaları birçok alakalı kimseler tarafından kasta müstenit bir hareket sayılmaktadır (Hürriyet, 5 Temmuz 1952).

Hürriyet Gazetesi, konuyu sonraki günlerde de işlemeye devam etmiş ve 1. sayfadaki bir haberde "4 güreşçimizin olimpiyat takımından ihraç kararı üzerine infial devam ediyor. Yapılan izahlar tatmin edici değil, umumi efkâr müsebbipleri suçlu görüyor"

Selami ÖZSOY

ifadeleri yer almıştır (Hürriyet, 6 Temmuz 1952, s.1).

Gelişmelerin olimpiyatların yapılacağı Helsinki'deki yansımaları da şu şekilde takip edilmiştir: “Dört güreşçinin takımdan ihracı Helsinki’de bomba tesiri yaptı. Beynelmül Güreş Federasyonu Reisi, ‘Federasyonunuz bunda ısrar ederse biz de kararı tabiatıyla kabul edeceğiz’ diyor. Karar Rusların ekmeğine yağ sürdü. Rusya ve İsveç birinciliği aralarında paylaşacak” (Hürriyet, 7 Temmuz 1952, s. 1).

Güreşçiler adına Yaşar Doğu’nun Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a çektiği telgraf Hürriyet Gazetesi’nde “Aslanların çok yerinde teessürü! Dün gazetecilere bu işte bir kompo olduğunu ima ederek konuştular” başlığıyla yer almıştır. (Hürriyet, 8 Temmuz 1952, s. 1).

Hürriyet gazetesi adına Helsinki Olimpiyatlarını takip eden Eşref Şefik, oyunlar öncesinde yazdığı yazıda, güreşçiler hakkında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’nin aldığı kararı şöyle eleştirmiştir: “Artık iş işten geçmiştir. Mademki Türk komitesi kararını ilan etti, şimdi o şampiyonlarımızı olimpiyata dâhil etseniz de, Beynelmül Olimpiyat Komitesi, yapılan bu hadiseyi sorar. Eski Yunanlılardan asri olimpiyatlara ve asri olimpiyatların başlangıcı olan Atina Olimpiyatlarından şu on beşinci olimpiyata kadar geçen devrelerdeki tartışmalara rağmen hakikatte halis amatörlüğün ne tam kavrayışlı ve realist bir tarifinin ne de amatörlüğün layığıyla ortaya konamadığından Beynelmül Güreş Federasyonu Başkanı ile aynı görüşteydik. Kraldan ziyade kral taraftarı gözükmek ne kazandırır bilmem” (Hürriyet, 8 Temmuz 1952, s. 12).

Dört güreşçinin haklarını aramak için mahkemeye başvuracağı Hürriyet gazetesinin 1. sayfasındaki haberlerin arasında yer alıyordu (Hürriyet, 9 Temmuz 1952, s.1).

TMOK Başkanı Burhan Felek Görevden Alındı

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, vesayet makamı yetkilerini kullanarak, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’ni feshederek genel sekreter Burhan Felek’i Genel Sekreterliği görevinden azleder. Profesyonel işlemleri gören sporcuları da Helsinki’ye gönderme kararı alır (Fişek, 1985: 143).

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, bu kararın gerekçesini 9 Temmuz 1952 tarihinde şöyle açıklamıştır:

Basına Yansımalarıyla “1952 Amatörlük Olayı”

“1. 1948 Olimpiyatı'nın güreş kahramanları kimseden para istememişlerdir. Türk toplumu kendi gönlünden koparak muzaffer çocuklarına mütevazı bir yardımda bulunmuştur. Yardımı yapanlar, amatörlük-profesyonellik şartlarını bilmeyebilirler. Fakat Beden Terbiyesi Teşkilatının başında olanlarla Güreş Federasyonunu idare edenlerin o zaman bugünkü neticeyi görerek alakalıları ikaz etmeleri gerekirdi. Bunun yapıldığına dair maalesef hiçbir vesikamız yoktur. Daha fenası, o zamanki Beden Terbiyesi Genel Müdürünün sporculara bu yardımı yapan derneğin faal elemanı oluşudur. Şu halde bugünkü neticenin tohumları 1948 yılında atılmış bulunmaktadır.

2. 1948'den bu yana güreşçiler bazı uluslararası yarışmalara iştirak ettikleri halde ilgililer bu hususta alınması gereken tedbirler hakkında, eğer varsa, harekete geçmemişlerdir. Bugün bu sporcuların amatör olmadıklarını ısrarla ve kuvvetle iddia edenlerin olimpiyatlardaki zaferlerimizin devamı düşüncesiyle bu iddialarını bundan çok evvel ileri sürmeleri ve hatta çareler aramaları gerekirdi. Maalesef bu da yapılmamıştır.

3. 7 Mart 1952 günü yaptığı toplantı neticesinde Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi bir tebliğ yayınlanmış ve bu da Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nce kabul edilmiş olan amatörlük kuralları ve Milli Olimpiyat Komitesi'nin hükümlerine göre, Türkiye'yi temsil edecek yarışmacıların her şüpheden uzak, sırf amatör olanlar arasından seçilmesi ve ileride amatörlük vasıfları şüpheli görülen yarışmacıların Komite tarafından listeden çıkarılmaları ve olimpiyata katılmalarının tasdik edilmeme ihtimalinin mevcut olduğu hususları üzerinde Federasyonların önemle dikkatleri çekilmiştir. Bu tebliğ üzerine Güreş Federasyonu'nun daha kampın başında hassasiyet göstermesi ve Mart ayında Komitece kesinlikle işaret edilmiş bulunan bugünkü durumu önleyecek çarelere başvurulması gerekirken, bu da yapılmamıştır.

4. 9 Haziran 1952 tarihinde Olimpiyat Komitesi Genel Sekreteri Burhan Felek, Genel Müdürlüğe yazdığı yazıda, ilk olarak sarıh bir şekilde, bu güreşçilerin amatör olmadıklarını iddia etmiş ve bir karara varmak için Komite ve Federasyon heyetlerinin müştereken toplanmasını istemiştir. Yapılan toplantıda bu çocukların profesyonel olmadıkları yolunda karara varılması için gayret sarf

Selami ÖZSOY

edilmiştir. Buna rağmen bu sporcuların amatörlüklerinin onaylanmayacağı bildirilmiştir. Bu durum karşısında bütün arzu ve gayretlerimize rağmen maalesef bir şey yapmak imkânı bulunamamıştır. Kendisi kabul ettiği takdirde, genç arkadaşlarına bir kuvvet kaynağı olmak üzere Yaşar Doğu kabileye iştirak ettirilecektir" (Atabeyoğlu, 1997: 88-89).

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri bu açıklamasından iki gün sonra (11 Temmuz 1952) Beden Terbiyesi Merkez Danışma Kurulu üyesi ve Olimpiyat Komitesi Genel Sekreteri Burhan Felek'in yerine Denizcilik Bankası Umum Müdürü Ulvi Yenal'ın tayin edildiğini açıklamıştır.

O dönemde birçok çevreden tepki gören Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Genel Sekreteri Burhan Felek, daha sonra olayı anlatırken şunları söyleyecekti:

"Bu olayda bütün yapılanlar Milli Olimpiyat Komitesi'nin kararlarına dayanmaktadır ve kişisel değildir. Nizamidir ve keyfi değildir. Memleketimizde maalesef olimpiyat nizamlarını bilen ve onu savunanlar azdır. Bu nizamlar bir milletin şeref kefaleti altında tatbik olunur. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin de bu son olayda aldığı karar bu şerefi koruma endişesinden ileri gelmiştir. Ben bu Komitenin icra unsuru sıfatıyla bu kararları takipten başka bir şey yapmadım. Benim yerimde Milli Eğitim Bakanı da bulunsaydı, yalan söylemeyi ve uluslararası nizamları ileride diskalifiye olmak pahasına çığnemeyi göze almayacağı için başka türlü hareket edemezdi. Ama ben onun yerinde olsam, onun yaptığı bu son muameleyi yapamazdım" derken kendisinin görevden alınmasına duyduğu tepkiyi gösteriyordu. (Atabeyoğlu, 1997: 89-91).

Spor tarihçisi Cem Atabeyoğlu'na göre Burhan Felek, bir anda vatan haini durumuna düşürülmüştü ve bunun arkasında olayın politik bir yönü de vardı. 1950 seçimlerinde CHP'den milletvekili adayı gösterilen Felek, o dönemde iktidardaki Demokrat Parti tarafından harcanmak istenmişti Atabeyoğlu, 25 yıl aynı gazetede çalıştığı Burhan Felek için "O günlerde Burhan Felek Hoca ile Cumhuriyet Gazetesi'nde beraberdik. Olup bitenlerin ve hocanın ne büyük üzüntüler içinde olduğunu görmenin sıkıntısı içindeydik. Gazeteye telefonlar, mektuplar, çok imzalı telgraflar yağmıştı. Uluorta tehditler yağdıranlar bile vardı" diye yazmıştır (Atabeyoğlu, 2003: 63).

TMOK Yönetimi Yenilendi

Burhan Felek'in Genel Sekreterliği'nden azlinden sonra yeni Genel Sekreter Hamza Osman Erkan'ın başkanlığında toplanan Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, daha önceki karara bir yorum getirerek, sporcuların olimpiyatlara götürülmesinin yolunu açabilmek için daha sonra katıldıkları şampiyonaları örnek gösteren bir açıklama yapıyordu:

Basına Yansımalarıyla “1952 Amatörlük Olayı”

“Amatörlüklerinden şüphe edilen bazı sporcuların durumları üzerinde gerekli tahkik ve tahlil yapılmış ve buna nazaran 1948 Londra Olimpiyatları, akabinde kendilerine (ailelerine birer ev temini maksadıyla yapılan) bu yardımları borçlanmak suretiyle aldıkları ve bunu borçlanma sebebiyle teyit ve tespit ettikleri suretle esasen bugüne kadar haklarında herhangi bir şikâyet ve ihbar yapılmamış ve 1948’den sonra 2 dünya şampiyonasına katılmış olan bu güreşçilerden Yaşar Doğu, Gazanfer Bilge, Nasuh Akar, Halil Kaya, atlet Ruhi Sarıalp ile bu vaziyette olan diğer arkadaşlarının amatörlük vaziyetlerini kaybetmediklerine ittifakla karar verilmiş, keyfiyet alakalı federasyona bildirilmiştir.”

Gazeteler, olayda ismi geçen güreşçilerle yapılan röportajlara yer vermeye başlamıştı. 1948 Londra Olimpiyatları'nın altın madalyalı güreşçisi Yaşar Doğu, Cumhuriyet Gazetesi'ne şunları söylüyordu: “Evim ve çocuğumdan ayrılıp olimpiyatlara hazırlanırken sen profesyonelsin, Helsinki’ye gidemezsin diyorlar. Biz 1948 olimpiyatlarında federasyonun müsaadesiyle halk tarafından hibe edilen mükâfatları almıştık. Şimdi bu yüzden olimpiyatlara iştirak ettirilmememe bir türlü aklım ermiyor.”

Yeniden Katılım Ümidi

1952 Olimpiyatları öncesinde Türk kafilesi Helsinki’ye giderken 5 Türk sporcusunun oyunlara katılıp katılmayacağı konusu açıklığa kavuşmamıştı. Gazetelerde Türk sporcularının oyunlara katılabileceği yönündeki ümitler, haber haline getiriliyordu. Akşam gazetesi 1. sayfasından “Dört şampiyon güreşçimizin müsabakalara iştiraki muhtemel” başlığı kullanılmıştır. (Akşam, 13 Temmuz 1952, s.1).

TMOK’un yeni genel sekreteri Hamza Osman Erkan, Milliyet Gazetesine yaptığı açıklamada komitenin Uluslararası Olimpiyat Komitesi’ne telgrafla başvuruda bulunduğunu ve güreşçilerin olimpiyatlara katılmasını sağlama çabasının sonuç vereceğine inandığını vurguluyordu. Milliyet, bu haberi "Bütün yurttan sevinç uyandıran haber... Dünya şampiyonu güreşçiler tekrar milli takıma alındılar. Ruhi Sarıalp de tekrar atletizmi kampına girdi. Bu suretle verilmiş yanlış karar da düzeltilmiş oluyor" ifadeleriyle okuyucularına

Selami ÖZSOY

duyuruyordu (Milliyet, 14 Temmuz 1952, s.1). Aynı gün Milliyet'te yer alan bir haberde şu ifadeler yer almaktaydı:

"4 güreşçimizin profesyonel olduklarını iddia eden ve bunları amatör olmadıkları için takımdan çıkaran Milli Olimpiyat Komitesi Umumi Kâtibi Burhan Felek'in geçen gün bu vazifeden affedilmesi ve yeniden kurulan Milli Olimpiyat Komitesinin 4 güreşçinin durumlarını tetkik etmesi günün başlıca konusu olarak devam edip gitmektedir. Başbakan Adnan Menderes'in 4 güreşçimizin olimpiyatlara takımla beraber götürülmesini Beden Terbiyesine bildirmesi güreş çevrelerinde büyük bir memnuniyet uyandırmıştır."

Bu arada gazetelerde , TMOK'un kararını eleştiren haberlere sıkça rastlanıyordu. Milliyet, birinci sayfasında "Dört güreşçimizi profesyonel ilan etmekle gülünç olduk" başlığını kullanıyordu. (Milliyet 15 Temmuz 1952, s.1).

Milliyet Gazetesi başyazarı Ali Naci Karacan, güreşçilerle ilgili alınan kararda büyük etkisi olduğunu vurguladığı Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Genel Sekreteri Burhan Felek'i

eleştiren bir başyazı kaleme alıyordu:

"Tam Helsinki Olimpiyatları'na gidileceği günün arifesinde, yıllardan beri Milli Olimpiyat Komitesi'ne Umumi Kâtiplik eden Burhan Felek, hakiki sebebi kolay anlaşılamayan bir hiddet ve şiddetle galeyana gelerek Türk güreşçilerini profesyonel ilan etti. Helsinki'ye gidecekler diye aylardan beri herkesin gözü önünde kamplara yatırılarak çalıştırılan milli güreşçilerin en son dakikada ve Türk Olimpiyat Komitesi'nin vetosuyla kadro dışı edilmesi, bütün memlekette derin bir hayret ve teessür, Helsinki'de ise o derece hayret ve memnuniyet uyandırdı.

1948 Londra Olimpiyatlarından büyük zaferle dönen Türk güreşçilerine milletin bir takdir ve minnet nişanesi olarak verdiği evler, bunları

Basına Yansımalarıyla “1952 Amatörlük Olayı”

hayatlarının güreş yapmak suretiyle kazanan profesyoneller, yani cambazhane eşhası haline getirir mi? Hiç şüphe yok ki getirmez. Eğer profesyonelliğin mana ve tarifini bu derece ortodoks bir zaviyeden mütalaya başlarsak, kararı alan Burhan Felek'in kırk seneden beri zaman zaman bu memleket sporunun başına geçmiş ve sporu idare ediyorum diye onun sayısız nimetlerinden istifade eylemiş en büyük profesyonel, yani profesyonellerin şahı olduğunu kabul etmek lazım gelir. Zira Sayın Burhan Felek takriben yarım asır evvel Üsküdar'daki Anadolu kulübünü kurarak spor hayatımıza karıştığı tarihten beri spor işlerinin idarecisi olarak iştirak ettiği sayısız bedava seyahatlerle sporun dolayısıyla sağladığı nimet ve vaziyetlerden memleketimizde en çok istifade etmiş bir şahsiyettir." (Milliyet, 15 Temmuz 1952, s.1)

Olimpiyat nizamnamesinin 45. Maddesindeki “Müsabakalara iştirak edecek sporcuların isimlerinin 15 gün önce bildirilmesi hususundaki kati hüküm karşısında 4 Türk güreşçisinin müsabakalara katılması mümkün görülmediği kaydediliyordu (Milliyet, 16 Temmuz 1952, s.10)

Profesyonel Sayılan Sporcular Helsinki'de

Bakanlığın kararı gereği profesyonel sayılan sporcular Helsinki'ye götürülmüştü ancak olimpiyatlara katılmalarına ilişkin çabalar, kamuoyunda bir beklentiye neden olmuştu. Ancak Helsinki'den gelen ilk haberler, kararın Türk sporcuları aleyhine çıkacağı sinyallerini veriyordu. İsveçli delege, isimlerin vaktinde bildirilmemesi yüzünden bu güreşçilerin müsabakalara katılmayacağını kati bir lisanla ileri sürerek bu hususta toplantı dahi yapılamayacağını iddia ediliyordu (Akşam, 17 Temmuz 1952).

Profesyonel oldukları ilan edilen 5 Türk sporcunun da aralarında bulunduğu Türk kafilesi Helsinki'ye ulaştıktan sonra Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin kararı beklenmeye başlanmıştı. Ancak komitenin ilk toplantısında karara varılmadı. Gazetelerdeki haberlere göre Mısırlı üyelerin, Türk güreşçilerinin olimpiyatlara katılmasına itiraz etti. Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin Olimpiyat Oyunları'nın açılış töreninden iki gün önce aldığı karar Türk delegasyonunun

Selami ÖZSOY

ümitlerini boşa çıkardı. Haber Akşam gazetesinin 1. Sayfasında “Olimpiyat Komitesi bütün teşebbüslerimize rağmen dört şampiyonumuzun güreşlere katılmasını kabul etmedi” ifadesiyle okuyucularına kararı duyurdu (19 Temmuz 1952).

Amatörlükleri onaylanmayan sporcuların tekrar kadroya alınmaları yolunda yapılan girişimler de sonuç vermemişti. Türk sporcularının müsabakalara katılabilmesi için 5 Temmuz gününe kadar adlarının bildirilmesi gerektiği, ancak bunun yapılmadığı için 5 Türk sporcusunun olimpiyatlara kabul edilmediği Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından Türk delegasyonuna resmen bildiriliyordu.

Olimpiyatların ardından izlenimlerini yazan Sulhi Garan, başvuruda geç kalınmasıyla ilgili bir anısını şöyle anlatıyordu:

“Fransa’nın ünlü L’Equipe gazetesi yazarı Jean Eskenazi, güreşçilerimizin serbest stil müsabakalarından sonra konuştuğumuzda bana “Bundan böyle Türk gibi kuvvetli” diyemeyeceğiz demek suretiyle bir espri yapmıştı. Kendisine asıl şampiyonların bir ihtilaf dolayısıyla organizasyon komitesine isimlerinin geç bildirildiğini anlattığım zaman şu karşılığı verdi: Öyle ise Türk gibi kuvvetli yerine Türk gibi geç kalan sözünü kullanalım demişti.” (Milliyet, 7 Ağustos 1952).

Bir önceki olimpiyatların şampiyonlarından mahrum bir şekilde Helsinki’ye giden Türk Milli Takımı, toplam 2 altın 1 bronz madalya kazandı. 1952 Helsinki Olimpiyatları, Bayram Şit ve Hasan Gemici’nin altın, Adil Atan’ın bronz madalyası ile kapandı. Olimpiyatların ardından, TMOK’un kararı olmasaydı Türkiye’nin kaç madalya daha kazanacağı sorusu, Türk spor kamuoyunun zihninde yıllarca kaldı.

Sporcuların ödülleri kabul etmesi, o yıllarda Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin büyük bir tutuculukla desteklediği “amatörlük” sıfatına aykırıydı. Bir görüşe göre güreşçilerin aldıkları maddi yardımın sporcuların yakınlarına

Basına Yansımalarıyla "1952 Amatörlük Olayı"

değil, bizzat kendilerine imza karşılığı verilmesi, bir yöntem yanlışlığıydı. (Atabeyoğlu, 2003b: 44).

Hürriyet yazarı Eşref Şefik, olimpiyatlar sonrasında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin kararını eleştirirken gizli profesyonellik uygulamasının yaygınlığına dikkat çekiyordu:

"Baron Coubertin, asri olimpiyatları tesis ederken, o sıralarda pek ayağa düşmüş, canbazhanelerde sürünen sporcuları yükseltmek gayesiyle halis amatörlük davasını güttü. Kendisi zengin aile çocuğu olduğu için Eski Yunanlıların ilk olimpiyatlarında olduğu gibi müreffeh sınıfı düşündü. Fakat sonraları fakir sınıfının da spor yapması zarureti ve spor tekniğinin çok ilerlemesi, sporcuların kendilerini spora hasretmelerini icabettirdi. İlk çıbanbaşı, hâsılat temin eden futbol yüzünden koptu. Senelerce amatör futbolcunun tarifini yapmaya uğraştılar. Nihayet profesyonel sınıf resmen teşekkül etti. Ve milletler, olimpiyat rekabeti yüzünden gizli para alan sporcuların halis amatör oldukları hakkında o ihtişamlı olimpiyat yeminini bağırmakta devam ettiler. Futboldan sonra her hâsılat yapan şubeye sirayet eden gizli profesyonellik, memlekete göre muhtelif şekillerde devam etmekte olduğu halde, o muhteşem olimpiyat yemininden vazgeçilmemiştir.

Bir sporu maişet vasıtası edecek kadar kendini veren ve ondan menfaat gözeten insana profesyonel diyoruz. Ya geçimini başka bir işten temin eder görünüp, mesela, bir fabrikada amele olarak yazılı olduğu halde iki misli yevmiye ile fabrikada hiç çalışmayan ve esas işi spor yapmak olan muvazzaf sporcuları amatör olarak kabul etmek, amatörlüğün ana prensipleri ve gayeleri itibarıyla demir perde arkasındaki milletlerin iç durumları kendilerine kalmış bir şeydir. Onlar gelip olimpiyatta halis amatör olduklarını bağırdukları sırada, bazı sporcuların göz yumulacak bir tevil götürür vaziyetlerini şüpheli göstermeye kalkışmak, bir hayli gülünç olur" (Hürriyet, 14 Temmuz 1952, s.12).

Hürriyet yazarı Eşref Şefik, bir başka yazısında diğer ulusların olimpiyatlarda "kazanma" hedefine odaklandığını vurgularken, Helsinki Olimpiyatlarına katılmayan Türk sporcular için kararı verenlerden hesap sorulmasını istiyordu:

"Londra Olimpiyatları'nda bugün amatörlüklerinden güya şüphe edilerek güçlük takımından çıkarılanlardan daha karanlık vaziyette bulunanlar için yemin edildiği halde, bu sefer nedense halis idealist kisvesine bürünenler oldu. Olimpiyatın parolası "kazan da nasıl kazanırsan kazan" halinde tecelli ederken, bizim yegâne kazanacağım şubeyi baltalamış olanlardan hesap sormak, gelecek olimpiyatları ciddiye almamızı ve bu imtihanların bir seyahat fırsatı olmadığını anlamamıza belki de yardım edecektir" (Hürriyet, 17 Temmuz 1952, s.10).

Selami ÖZSOY

Hürriyet yazarı Adnan Akın, olimpiyat oyunları sonrasında yaptığı değerlendirmede "Helsinki'de kaybettiğimiz Serbest Güreş Şampiyonası'nın iç yüzü: Şahsi ihtiraslar ve hisse dayanan kararlar" başlıklı yazısında şunları söylüyordu: "Gaflete bakınız ki, değerleri nam salmış beş pehlivanımızı bile 67 millet arasında sokup memlekete yeni bir şampiyona sağlamak imkânlarından mahrum kaldık. Bunların mesulleri ortada olduğuna göre elbette ki hesap verecekleri de muhakkaktır" (Hürriyet, 26 Temmuz 1952, s.12).

4. SONUÇ

Uyarılara ve gösterilen özene rağmen sporculara başarılarından dolayı verilen para ödülleri, güreşçiler Nasuh Akar, Gazanfer Bilge, Halil Kaya ve Yaşar Doğu ile atlet Ruhi Sarıalp'in 1952 yılında Helsinki'de yapılan olimpiyat oyunları öncesinde amatörlüklerinin Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi tarafından onaylanmamasına neden olmuştur.

Londra Olimpiyatları'nda kazandıkları başarıların ardından verilen hediyeleri kabul ettikleri için 4 yıl sonra Helsinki'de yapılacak olan olimpiyatlar öncesinde amatörlükleri onaylanmayan Türk güreşçileri için alınan karar, Olimpiyatlarda amatörlük kavramının günden güne değiştiği günümüzde, bir tartışma konusu olarak tarihteki yerini almıştır.

1952 olayı sonrasındaki süreçte yapılan düzenlemelerle başarılı sporculara devletçe aynı ve nakdi yardımlar söz konusu olmuştur. Başarılı sporcuların ödüllendirilmesi konusu zaman içinde dolaylı olarak resmiyet kazanmış, ilk ödül yönetmeliği 1978 yılında yürürlüğe girmiştir. 1982 yılında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 59. maddesinde "Devlet başarılı sporcuyu korur" ifadesiyle elit sporcuların destekleneceği hükmü getirilmiştir. Sonraki süreçteki düzenlemelerle başarılı sporculara aynı ve nakdi yardımlar yapılması söz konusu olmuştur. Sporun endüstrileştiği ve ekonominin önemli sektörlerinden biri haline geldiği günümüzde Türkiye'de sadece futbolun profesyonel olarak kabul edilen spor branşı olmasına rağmen, çeşitli branşlarda amatörlüğün gizli veya yarı profesyonellik şeklinde uygulanmaya devam ettiği gözlenmektedir. Günümüz koşullarında sporda profesyonellik ve amatörlük arasındaki tek fark, ödemenin yapılış şekli olarak görünmektedir.

Basına Yansımalarıyla “1952 Amatörlük Olayı”

KAYNAKÇA

- Atabeyoğlu, C. (1997). **Olimpiyat Oyunlarının 100. Yılında Türkiye**, İstanbul: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Belgesel Yayınları: 3.
- Atabeyoğlu, C. (2003a). **Hocamız ve Başkanımız Burhan Felek**, İstanbul: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Yayınları: 8.
- Atabeyoğlu, C. (2003b). **Türk Atletizminde İlk ve Tek Adam: Ruhi Sarıalp**, İstanbul: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Yayınları: 11.
- Beden Eğitimi ve Spor IV. (1979), **Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara.
- Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi** (1983). İstanbul: İletişim Yayınları, 8. Cilt, s. 2224-2240.
- Fişek, K. (1985). **100 Soruda Türkiye Spor Tarihi**, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Koryürek, C. (2003). **“Olimpiyadlar”** İstanbul: Stil Matbaacılık.
- Öztürk, F. (1998). **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**. Ankara: Bağırğan Yayınevi, s.112-118.
- Türkçe Sözlük** (1988), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.